

ชื่อบ้านนามเมืองภาคใต้ (5)

นราธิวาส

รองศาสตราจารย์ประพนธ์ เรืองณรงค์¹

จังหวัดนราธิวาสมีเขตการปกครอง 13 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนราธิวาส สุไหงโก-ลก สุไหงปาดี ตากใบ สุคิริน แวง ระแงะ บาเจาะ รือเสาะ ยี่งอ ศรีสาคร จะนะ และเจาะไอร้อง

นราธิวาส

เดิมเรียกนราธิวาสเป็นภาษามลายูว่า “เมอนารา” หรือ “เมอนารอ” ชาวบ้านไทยพุทธออกเสียงเป็นบางนราหรือบางนาค คำว่าเมอนารามาจากคำว่า กัวลาเมอนารา (Kuala Mernara) หมายถึงกระโจมน้ำหรือหอคอยที่ปากน้ำ กัวลา = ปากน้ำ เมอนารา = กระโจมน้ำหรือหอคอย

สมัยรัชกาลที่ 6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ขณะนั้นหมู่บ้านเมอนาราขึ้นกับเมืองสายบุรี ต่อมาทางการโอนหมู่บ้านแห่งนี้ไปขึ้นกับเมืองระแงะ ภายหลังหมู่บ้านเมอนาราเป็นชุมชนใหญ่ขึ้น จึงย้ายศาลว่าการเมืองระแงะมาตั้งที่หมู่บ้านดังกล่าว เมื่อมีการปกครองแบบเทศาภิบาล พ.ศ.2458 ทางกรมได้ยกฐานะหมู่บ้านเมอนาราขึ้นเป็นเมืองนราธิวาส ซึ่งแปลว่าที่อยู่อันกว้างใหญ่ของประชาชน แต่ชาวบ้านมักเรียกเมืองบางนราตามที่เคยเรียกกันมาก่อน ภายหลังเมื่อเปลี่ยนการปกครองแบบจังหวัดแล้ว จึงจัดตั้งนราธิวาสเป็นจังหวัด ส่วนเมืองระแงะลดฐานะเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนราธิวาส และเมืองสายบุรีเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดปัตตานี

อำเภอเมืองนราธิวาสมีชื่อถนนที่เกี่ยวข้องหรือเป็นอนุสรณ์แก่บุคคลสำคัญ เช่น

ถนนอนุสาวรีย์ หมายถึง ชื่อพระยาอนุสาวรีย์ สุวรรณประเทศวิเศษวังษา (เต็งกูเงาะห์ หรือต่วนเงาะห์ ชัมชูดิน) เจ้าเมืองระแงะคนสุดท้าย

ถนนสุริเยประดิษฐ์ หมายถึง ชื่อพระยาสุริเยสุนทรบวรภักดีศรีมหาราชา (เต็งกูอัปดุลมุตตอลิบ) เจ้าเมืองสายบุรีคนสุดท้าย ช่วงนั้นสายบุรีมีอาณาเขต ล่วงเลยไปถึงอำเภอเมืองนราธิวาสปัจจุบัน

สุไหงโก-ลก

สุไหงโก-ลก เป็นคำมลายูคือสุไหง หมายถึง แม่น้ำหรือลำคลอง โก-ลก หมายถึง มีดีโอได้, มีดียาวใหญ่ มีดงหรือมีดกรกของชาวดัตช์ รวมความแล้วสุไหงโก-ลก หมายถึง แม่น้ำที่คดเคี้ยวเหมือนมีดดังกล่าวหรือเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านเรื่องการติดตามช้างงาดำ ปรากฏว่ามีดีโค้งงอของควายช้างตกหายลงในแม่น้ำแห่งนี้ จึงเรียกที่ตรงนั้นว่าสุไหงโก-ลก บ้างว่าชาวจีนชื่อ โก-ลก มาตั้งถิ่นฐานที่ริมแม่น้ำนี้เป็นคนแรก เมื่อ 70-80 ปีมานี้ สุไหงโก-ลกขึ้นอยู่กับอำเภอสุไหงปาดี สุไหงโก-ลก ขณะนั้นมีชาวบ้านอาศัยอยู่ 7-8 หลังคาเรือน นอกนั้นเต็มไปด้วยดงไม้จันทน์หรือจามจุรี อีกชื่อหนึ่งว่าต้นกำมปู เมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายใต้มาสุดทางที่สุไหงโก-ลก ประกอบกับกำนันวงศ์ ไชยสุวรรณ

¹ อดีตบรรณาธิการวารสารรัฐสมิแล ปัจจุบันเป็นกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ราชบัณฑิตยสถาน

ผู้บุกเบิกนำพัฒนาสุโขทัย-ลกในช่วงแรกจนเป็นชุมชนใหญ่โตตามลำดับ ปัจจุบันสุโขทัย-ลกเป็นอำเภอสำคัญของนครราชสีมา อยู่ติดกับเขตแดนมาเลเซียที่หมู่บ้านรันตูปันยัง (Rantau Panjang) ชื่อหมู่บ้านนี้หมายถึง ชายฝั่งที่ทอดยาวทางการยกฐานะสุโขทัย-ลก เป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ.2496

สุโขทัย

สุโขทัย หมายถึง แม่น้ำที่ใช้ลำเลียงข้าวเปลือก (สุโขทัย = แม่น้ำหรือลำคลอง ปาตี = ข้าวเปลือก) เล่ากันว่าสมัยนั้นสองฝั่งแม่น้ำที่สุโขทัยเป็นแหล่งปลูกข้าว สามารถนำข้าวเปลือกไปขายยังท้องถิ่นอื่นๆ โดยอาศัยเรือ

สุโขทัยยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ.2440 และเคยขึ้นกับเมืองระแงะ จนกระทั่งปี พ.ศ.2458 อำเภอสุโขทัยขึ้นกับจังหวัดนครราชสีมา

ตากใบ

ช่วง พ.ศ.2452 ไทยเสียดินแดนหัวเมืองมลายูให้แก่อังกฤษ โดยเฉพาะรัฐกลันตันมีอาณาเขตมาถึงบ้านตากใบ บ้านตาบา ตำบลเจ๊ะเห แต่ด้วยการอ้างหลักฐานสำคัญคือ วัดชลธาราสิงเห ซึ่งทำให้อังกฤษไม่ล่วงล้ำเข้ามาถึงฝั่งตากใบใน พ.ศ.2452 นั้นเอง รัฐบาลไทยประกาศตั้งตำบลเจ๊ะเหเป็นอำเภอตากใบ และเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา

ตากใบ หมายถึง ตากใบเรือหรือที่ปักเรือ เช่น เรือสำเภา ฝั่งตากใบเป็นที่กำบังคลื่นลมได้ดี และมีชื่อบ้านอยู่ เขตอำเภอพร่อน ซึ่งหมายถึงอยู่เรือ ชาวบ้านจุดพบซากเรือและสมอเรือเป็นหลักฐาน

ชาวอำเภอตากใบมีบุคลิกพิเศษอย่างหนึ่งคือ เสียงพูดไม่เหมือนชาวใต้ทั่วไป ภาษาตากใบบางคนเรียกภาษาเจ๊ะเห สำเนียงคล้ายภาคใต้ผสมภาคเหนือ ปลายเสียงทอดยาวพลิ้วไหว บางศัพท์ฟังแปลกออกไป เช่น ความตายว่า “ดอย” รั้วไม้ว่า “สายค่าย” จะทำอะไรเล่าว่า “ยาหรือ” พรึกชี้หนูว่า “ลูกกะ

จิ้น” แถมมีศัพท์เขมร เช่น ร่มว่า “กลด” ไฟว่า “เพลิง” กางเกงว่า “สนับเพลา” ฯลฯ เสียงพูดชาวตากใบยังคล้ายกับเสียงชาวไทยพุทธที่ปะนาเระ สุโขทัย ว่าง รวมถึงคนไทยที่รัฐกลันตันฝั่งมาเลเซีย เข้าใจว่าครั้งโบราณมีการย้ายผู้คนจากภาคเหนือลงมาภาคใต้

นิทานพื้นบ้านที่ตากใบ สืบเนื่องมาจากนิทานติดตามช้างจากอำเภอสุโขทัย-ลก เช่น มีชื่อหมู่บ้านปลักช้าง (ชื่อวัดปลักช้าง หมู่บ้านนี้ภายหลังเปลี่ยนเป็นวัดฉัตรทันต์สนาน) บ้านไพรวัลย์มาจากบ้านพลายวันหมายถึงช้างเชือกนั้น หมู่บ้านที่ช้างไปล้มตายเรียกเป็นคำมลายูว่า กาเยาะมาตี (กาเยาะ = ช้าง มาตี = ตาย) ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอบาเจาะ

ตาบา เป็นชื่อตำบลริมทะเลเขตตากใบ เข้าใจว่าตาบาเป็นคำมลายู คงกลายเสียงมาจากตากใบหรือมิฉะนั้นตากใบกลายเป็นเสียงมาจากตาบา ภาษามลายูกลางออกเสียงตาบว่าตาบัล แปลว่าราชาภิเษกเล่ากันว่ากษัตริย์ปัตตานีก่อนครองเมืองจะไปประกอบพิธีราชาภิเษกที่นั่น นอกจากตาบัลเป็นคำมลายู พจนานุกรมภาษาอังกฤษ - อหรับ (Elias Modern Dictionary Arabic - English) มีคำว่าตาบัล หมายถึง กลองตีให้จังหวะ เพราะตากใบเคยเป็นเมืองหน้าด่าน เมื่อเรือต่างประเทศเข้ามา หรือมีเหตุการณ์เกิดขึ้นจะตีกลองเป็นอาณัติสัญญาณ

เจ๊ะเห เป็นชื่อตำบลที่ตั้งอำเภอตากใบ คำมลายูเจ๊ะหรือจะ หมายถึง คำนำหน้าผู้ชายหรือผู้หญิง ที่มีเชื้อสายผู้ดีมีตระกูล เจ๊ะยังหมายถึง คำสรรพนามที่ลูกเรียกพ่อแม่ ส่วนเห หมายถึง ชื่อคน เจ๊ะเหอาจเป็นชื่อชาวบ้านไปตั้งหลักปักฐานที่นั่นเป็นคนแรก บางท่านบอกว่าเจ๊ะเห มาจากคำว่า เจ๊ะเว หมายถึง พ่อจามีเรื่องเล่าว่าพ่อพาลูกไปตัดฟันในป่า ขณะพ่อตัดฟันลูกไปวิ่งเล่นจนไกลเลย

หลงทาง จึงร้องตะโกน เจ๊ะเว! เจ๊ะเว! หรือ พ่อ
จำ! พ่อจำ ต่อมาเจ๊ะเวกลายเป็นเจ๊ะเห นิทาน
เรื่องนี้จบลงด้วยพ่อถูกพบกัน

บ้านพร่อน ชื่อตำบลเขตตากใบ พร่อนมา
จากคำว่าพระร่อน มีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งมีพระ
พุทธรูปสององค์พี่น้องลอยน้ำมาติดฝั่งที่ตำบลนี้
ชาวบ้านอัญเชิญพระพุทธรูปองค์น้องขึ้นฝั่งก่อน
องค์พี่เลยไม่พอใจ จึงแสดงอิทธิฤทธิ์เป็นดวงไฟลอย
หายไปในห้องฟ้า ชาวบ้านเลยเรียก พระร่อน ต่อมา
กลายเป็นเสียงเป็นพร่อน ปัจจุบันพระพุทธรูปองค์น้อง
ประดิษฐานเป็นพระประธานอยู่ที่วัดพระพุทธ เดิม
เรียกวัดใต้ดิน หมายถึงวัดอยู่ทางทิศเหนือของ
หมู่บ้าน เพราะชาวใต้นิยมนอนหันศีรษะไปทางทิศใต้
และปลายเท้าไปทางทิศเหนือ ที่ตำบลพร่อน มีชื่อ
บ้านโลกอิฐ เล่ากันว่า มีทองฝังใต้ดิน 11 ไห คือ
เศรษฐีผู้หนึ่งตั้งใจนำทองจำนวนนี้ไปร่วมทำบุญสร้าง
พระบรมธาตุเจดีย์ ณ เมืองนครศรีธรรมราช แต่ภาย
หลังทราบว่าเป็นเจ้าศรีธรรมมาโคกราชสร้างพระบรม
ธาตุเจดีย์เสร็จเรียบร้อยแล้ว เศรษฐีจึงนำทอง 11 ไห
ไปฝังไว้ตรงสถานที่ดังกล่าวปัจจุบันมีผู้ลักลอบขุด
ทองตรงที่เรียกว่าโคกอิฐ ปรากฏว่าพบแต่อิฐและ
กากปูนเท่านั้น เล่ากันว่าเป็นเช่นนี้เพราะเจ้าที่ไม่
ยินยอมนั่นเอง

วัดชลธาราสিংเห หรือ**วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย**
อยู่ในเขตตากใบ ที่เรียกวัดนี้ว่าวัดพิทักษ์แผ่นดิน
ไทยเพราะครั้งไทยเสียดินแดนแก่อังกฤษ พ.ศ.2452
ตอนทำสนธิสัญญานั้น ฝ่ายอังกฤษคิดจะรวมอำเภอ
ตากใบเข้ากับเขตกลันตันที่เราเสียไปด้วย ฝ่ายไทยไม่
ยินยอมโดยอ้างว่าวัดดังกล่าวว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของ
ชาวไทยมานานแล้ว ในที่สุดฝ่ายอังกฤษก็เห็นด้วย

วัดชลธาราสিংเห สร้างสมัยรัชกาลที่ 4 แห่ง
กรุงรัตนโกสินทร์ ผู้สร้างคือพระครูโสภาสพุทธคุณ
(พุด) เล่ากันว่าลิ้นของท่านเป็นปานดำ จึงมีวาจา
สิทธิ์ อีกอย่างหนึ่งคือบุคลิกท่านพระครูดูน่าเกรง

ขามเสมือนสิงห์ ชาวบ้านจึงตั้งชื่อวัดชลธาราสিংเห
สุคีริน

สุคีริน หมายถึง ภูเขาทอง เพราะพื้นที่
แถบนี้มีสายแร่ทองคำใต้พื้นดิน ที่ต่อเนื่องมาจาก
ต้นหยงมัส (ต้นหยง = แหลม, มัส = ทอง รวม
ความแล้วหมายถึงแหลมทอง) เขตอำเภอระแงะ
อำเภอสุคีรินจึงมีชื่อหมู่บ้านให้ความหมายเป็นทอง
เช่น บ้านสายทอง บ้านธารทอง บ้านชุมทอง
บ้านทรายทอง และบ้านแหลมทอง

เดิมอำเภอสุคีรินเรียกว่า กิ่งอำเภอปาโจ
(ปาโจ = น้ำตก) ขึ้นกับอำเภอโต๊ะโมะ เมื่อ
พ.ศ.2474 ภายหลังอำเภอโต๊ะโมะถูกยุบเป็นตำบล
สาเหตุที่จัดตั้งกิ่งอำเภอปาโจ เพราะมีฝรั่งเศสมาขอ
สัมปทานทำเหมืองแร่ทองคำในเขตนั้น และมีผู้คน
เข้ามาอยู่กันหนาแน่น ทางราชการจึงจัดตั้งกิ่งอำเภอ
ดังกล่าว เพื่อดูแลผลประโยชน์การจัดเก็บภาษีอากร
ครั้งเกิดสงครามอินโดจีน ชาวฝรั่งเศสจำเป็นต้องตั้ง
เหมืองแร่เพื่อหนีภัยสงคราม ต่อมามีคนไทยเข้าไป
ดำเนินงานแทน แต่ภายหลังล้มเลิกกิจการ คนไทยที่
อยู่บริเวณนั้นก็อพยพออกไป พ.ศ.2484 กิ่งอำเภอ
ปาโจจึงยุบเลิกโดยปริยาย ต่อมาทางการแยกท้องที่
ตำบลมาโมง และตำบลสุคีรินของอำเภอแว้งจัดตั้ง
เป็นกิ่งอำเภอสุคีริน เมื่อ พ.ศ.2520 ชื่อกิ่งอำเภอนี้
เดิมเป็นชื่อตำหนักที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชทานเมื่อคราวเสด็จประทับ
แรมที่นั่นเมื่อ พ.ศ.2510 ต่อมาทางการยกฐานะเป็น
อำเภอสุคีรินเมื่อ พ.ศ.2529

โต๊ะโมะ เป็นตำบลที่อยู่ในเขตอำเภอสุคีริน
ชื่อนี้หมายถึงผู้อาวุโสควรแก่การนับถือ ชื่อโมะ
บ้างว่าโต๊ะโมะมาจากคำว่า กะเตาะมะะ แปลว่าทุบตี
แม่ คล้ายกับเรื่องกลองข้าวน้อยฆ่าแม่ของจังหวัด
ยโสธร แต่กะเตาะมะะกล่าวถึงลูกชายหาทองคำจน
หิวข้าว เมื่อแม่นำอาหารมาเลยเวลาจึงพาลโกรธแม่
พร้อมกับใช้เสียงที่ใช้สำหรับร่อนแร่ทุบตีแม่อย่าง

นำอนาค ผลกรรมเป็นอย่างไรรั้นนิทานไม่ได้กล่าวถึงเลย

ครั้งอดีตโตะโมะเป็นแหล่งแร่ทองคำมีชื่อเสียงคู่กับบางตะพาน ประจวบคีรีขันธ์ ยุคแรกของผู้เข้ามาขอสัมปทานทำเหมืองแร่ทองคำที่โตะโมะคือกลุ่มคนจีนฮกเกี้ยนนำโดยฮิวซันจิว และต่อมาบุตรชายชื่อจินอาฟัดได้สืบทอดการต่อ ภายหลังจินอาฟัดได้เป็นขุนวิเศษสุวรรณภูมิ ท่านขุนผู้นี้คือบิดาของฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นนักเขียนใช้นามปากกาว่า “พนมเทียน”

แวง

ชื่ออำเภอนี้มาจากคำมลายูว่า ราแวง (Rawang) หมายถึง หนองหรือบึง คำไทยถิ่นใต้ แวง หมายถึง มะเขือพวง

บ้างว่า แวง มาจากโตะแวง เป็นมุสลิมจากอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ไปตั้งหลักปักฐานเป็นที่นับถือของผู้คนที่นี่

แวงเดิมชื่อ อำเภอโตะโมะ จัดตั้งเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ.2442 ต่อมา พ.ศ.2473 ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งที่บ้านแวง จนกระทั่ง พ.ศ.2492 เปลี่ยนจากอำเภอโตะโมะ เป็นอำเภอแวงมาจนทุกวันนี้ ส่วนตำบลโตะโมะปัจจุบันเป็นตำบลอยู่ในเขตอำเภอสุคีริน

ระแงะ

ระแงะ คำมลายูว่า เลอะเก๊ะ (Legeh) หมายถึง ดันน้ำ ดันลำธาร ระแงะอยู่ใกล้ภูเขาจึงเป็นแหล่งต้นน้ำ โดยเฉพาะบ้านชิโป ดันหยงมัส มีพันธุ์ล่องกองขนานแท้อยู่ที่นั่น

ระแงะเป็นหนึ่งในเจ็ดหัวเมืองที่แยกจากเมืองปัตตานี เมืองระแงะเดิมอยู่ที่บ้านตันหยงมัส ช่วงมีการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล พ.ศ.2449 ระแงะมีฐานะเป็นอำเภอและตั้งที่ว่าการอำเภอที่บ้านร่อน จึงมีชื่อว่าอำเภอร่อน ต่อมา พ.ศ.2460 ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งที่บ้านตันหยงมัส จึงเปลี่ยนเป็น

อำเภอตันหยงมัส จนกระทั่ง พ.ศ.2481 เปลี่ยนเป็นอำเภอระแงะมาจนทุกวันนี้

บาเจาะ

ชื่ออำเภอนี้คำมลายูว่า เบินจะห์ หมายถึง หนองน้ำหรือมาจากคำว่า บือเจาะ หมายถึง ที่ขึ้นและหรือที่มีน้ำซึมอยู่เสมอ

บาเจาะเดิมเป็นส่วนหนึ่งของสายบุรี พ.ศ.2451 ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอจำปากอและเป็นอำเภอจำปากอตามลำดับ จำปากอหรือจือปากอ หมายถึง ชื่อต้นดอกจำปา (บุหงาจำปากอคูนิง) หรือต้นดอกจำปี (บุหงาจำปากอปูเต๊ะฮ์) ต่อมา พ.ศ.2460 เปลี่ยนชื่อจากอำเภอจำปากอเป็นอำเภอบาเราะเหนือ (บาเราะ = แฉวหรือแนว) ต่อมาย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งที่ตำบลบาเจาะ จึงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบาเจาะขึ้นกับจังหวัดนครราชสีมาจนทุกวันนี้

รือเสาะ

ชื่ออำเภอนี้เป็นคำมลายู หมายถึง ไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งเป็นไม้เนื้อดีอย่างไม้สัก เดิมเรียกอำเภอนี้ว่า “ยะบะ” มาจากคำมลายูว่า ยาบัต (Jabat) หมายถึง ที่ตั้งสำนักงานหรือที่ว่าการอำเภอ

รือเสาะเดิมเป็นตำบลขึ้นกับอำเภอระแงะ ต่อมา พ.ศ.2480 จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอตะมะหังน (ตะมะหังนหรือตามัน หมายถึง สวนดอกไม้) จากนั้นย้ายที่ทำการกิ่งอำเภอมาตั้งที่ตำบลรือเสาะ เรียกว่า กิ่งอำเภอรือเสาะ จนกระทั่ง พ.ศ.2482 ทางการยกฐานะเป็นอำเภอรือเสาะมาจนปัจจุบัน

ยี่งอ

ชื่ออำเภอนี้เป็นคำมลายูว่า เยอะริเงาหรือเยอเงอ (Jeringau) หมายถึง พืชคล้ายต้นแฝกหัวใช้ทำยาบ้างเรียกว่า ว่านน้ำ ชอบขึ้นริมฝั่งน้ำ

ยี่งอเคยเป็นแขวงขึ้นกับเมืองสายบุรี ช่วงนั้น (พ.ศ.2458) สายบุรีขึ้นกับเมืองบางนราหรือเมืองนราธิวาสยี่งอจึงขึ้นกับเมืองบางนราด้วย ต่อมา พ.ศ.2460 ทางการยกฐานะเป็นอำเภอยี่งอ และขึ้น

กับนราธิวาสมาจนทุกวันนี้

ศรีสาคร

เดิมเป็นคำมลายูว่า บ้านชากอ ชากอ หมายถึงต้นมะกล่ำ ต่อมาทางการเปลี่ยนเป็นคำบาลีสันสกฤตว่า “ศรีสาคร” โดยมีเค้าเสียงคำเดิมอยู่ข้างศรีสาคร หมายถึง ท้องถิ่นมีแม่น้ำหรือทะเลเป็นศรีสง่า ทางการจัดตั้งเป็นอำเภอศรีสาคร พ.ศ.2522

จะนะ

ชื่ออำเภอนี้เป็นคำมลายู หมายถึง ที่น้ำต้นหรือมาจากคำว่า ชื่อแฉะ (Sene) หมายถึง ต้นคราม บ้างว่าจะนะ หมายถึง ต้นอ้อนก ซึ่งเป็นไม้ล้มลุกขึ้นเป็นกอในที่ชื้นแฉะ ลำต้นแข็งเป็นปล้องข้างในกลวง

และยังมีเรื่องเล่าเป็นทำนองนิทานว่าชาวบ้านคนหนึ่งกำลังไถนา จนกระทั่งเย็นค่ำเขาไม่ได้กลับบ้านและหายสาบสูญไปอย่างลึกลับ ชาวบ้านพยายามค้นหาปรากฏพบแต่หอย (คำมลายูว่ากอแฉะ) ซึ่งมีเสียงร้องอย่างประหลาดว่า “จือแฉะ” จากคำว่าจือแฉะนี้เอง ต่อมากลายเสียงเป็นจะนะและกลายเป็นชื่อหมู่บ้านจะนะมาจนทุกวันนี้ ทางการจัดตั้งเป็นอำเภอจะนะ เมื่อ พ.ศ.2531

เจาะไอร้อง

อำเภอนี้เพิ่งแยกมาจากอำเภอระแงะ จัดตั้งเป็นอำเภอเจาะไอร้อง เมื่อ พ.ศ.2539 เจาะไอร้องเป็นคำมลายู เจาะหรือจาเราะ หมายถึง ลำธารหรือสระน้ำที่มีฝั่งคดเคี้ยวเว้าแหว่ง บางท่านอธิบายว่า เจาะหรือจาเราะ หมายถึง ลำธาร ไอ มาจากคำว่า อาย-เอ หมายถึง น้ำ ร้องหรือรองกลายเสียงมาจากคำว่า อลอ (Alou) หมายถึง ร่องน้ำ ดังเช่นชื่อเมืองหลวงรัฐเคดาห์ ชื่ออลอสตาร์ หมายถึง บนฝั่งร่องน้ำ มีต้นมะปราง ภาษาเขียนเจาะไอร้องเขียนตามเสียงคำไทยมากกว่าเสียงคำมลายู

ก่อนจบซื้อบ้านนามเมืองนราธิวาส ขอเล่านิทานเรื่อง หินนายแรงซัดนก กล่าวถึงนายแรงร่างใหญ่มีเรี่ยวแรงยิ่งกว่าช้างหลายร้อยเชือก พ่อแม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกคนนี้ได้ เพราะนายแรงกินจุมากจึงออกอุบายให้ลูกทำงานหนักเพื่อให้ลูกอกแตกตายโดยใช้ให้นายแรงไปแบกภูเขามาไว้ใกล้บ้าน

นายแรงหักต้นไม้ใหญ่หลายสิบคนโอบ ทำเป็นคานหาบยกภูเขา ผูกมัดด้วยเถาวัลย์เกี่ยวคานหาบทั้งสองข้าง จากนั้นรีบเดินกลับบ้านทันที เมื่อถึงเขาดันหยงซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ ขณะที่นายแรงนั่งหยุดพักอยู่นั้น เขาเห็นนกบินผ่านศรีษะ จึงขว้างก้อนหินขนาดใหญ่หวังขว้างนกให้ตกลงมา แต่ก้อนหินไปค้ำที่ค้ำคอบไม่อยู่จนทุกวันนี้ ชาวบ้านจึงเรียกหินนายแรงซัดนก

เรื่องเล่าต่อไปว่าภูเขาที่นายแรงวางไว้ตรงคานหาบด้านหน้า ตกลงมากลายเป็นเขาพิพิธ ส่วนภูเขาดตรงคานหาบด้านหลัง ตกลงในแม่น้ำบางนรา กลายเป็นภูเขาหินแดงมาจนทุกวันนี้

คำขวัญจังหวัดนราธิวาส - “ทักษิณราชตำหนัก ชนรักศาสนา นราทัศน์เพลินตา บำโจตรึงใจ แหล่งใหญ่แร่ทอง ลองกองหอมหวาน”

ตราประจำจังหวัดนราธิวาส - รูปเรือกอลและแล่นกางใบ กลางใบเรือมีรูปช้างเผือกประดับชกษกรณณ์

